

ז.

אכן עדיין הדבר צריך הסבר, מהו חיוב דהפרשה כשאין על האדם שם עושה עבירה, ואם נאמר דיש הקפדה על עצם הדבר שמעשה העבירה נעשה, אי"כ גם כשאין האשה יודעת מאבלותה למה מותר לו לשמש עמה, כיון שעכ"פ יש כאן מעשה העבירה. ואם אמנם יש לחלק באבילות שכל איסור התשמיש הוא מצד שזהו חלק מהאבלות וכיון שממילא אין אצלה אבילות אין שייך גם איסור על התשמיש. אך עצם הסברא אינה מספקת, מה הקפדה שייך על מעשה העבירה מאחר שאין כאן אדם שעושה העבירה?

ע"כ נראה בטעמא דמילתא, שדין הפרשה במקרה **אונס** הוא מגדר מצות **גמילות חסד**, שהרי אמרו (קיד' ל"ט): ישב ולא עבר עבירה מקבל שכר כעושה מצוה, ונתבאר שם שהוא כשבא דבר עבירה לידו ופירש הימנה. וא"כ זה שעובר עבירה באונס, אמנם לא יחשב כעובר כיון שזה באונס, ומ"מ אי אפשר להחשיבו כעושה מצוה כיון שלא פירש מהעבירה. וע"כ מצוה לומר לו שלובש כלאים, גם בגונא שלובש באונס, כי ע"י שיגידו לו ויפרוש, הרי יהיה בו דין של **פירש** מן העבירה, משא"כ כשאינו יודע, שאמנם **אינו עובר**, אבל גם לא **קיים** מצות פרישה. וכן בהא דכהן באהל המת שע"י שיוודעו לו יפרוש ויהיה שכר מצוה בידו. ע"כ גם כשעובר באונס מצוה להודיעה ורק בהא דאבילות אשתו, שלהודיעה ודאי שאין מצוה וכנ"ל, ממילא נשאר באונסה, ואז מותר גם לשמש עמה, דכיון שהיא אנוסה אין עליה שם עבירה כלל.

ח.

ומעתה נחזור לנידון דידן. הנה לפי הנ"ל שגם באונס גמור יש מצוה להודיע שעובר כדי שיפרוש ויקיים מצוה בזה, ממילא גם במצוה דרבנן, ואפילו לדעת התיבות הנ"ל דבשוגג אין זה עושה עבירה כלל ואי"כ כפרה, מ"מ י"ל דחייבים להודיעו, כי ע"י הרי יקיים מצות הפרישה בדין זה דרבנן, וכמו שחייבים בכל מקרה שעובר באונס וכנ"ל. והכי מוכח ודאי מהא דדייק הש"ך דאין חובה להקיץ הכהן הישן באהל המת באיסור טומאה דרבנן. ומינה שכשהוא ער ודאי חייבים לומר לו, אעפ"י שאינו יודע ואינו צריך להעלות על הדעת שיש שם מת כלל. וכן ברואה חבירו לבוש כלאים דרבנן בתוך ביתו שפשוט שחייב להודיעו, גם כשקנה מישראל שהיה עליו תו"נ, שבכה"ג הלוקה כאונס וכנ"ל, כי אמנם עבירה אין כאן, אבל ע"י שיוודעו הרי יביאו לידי קיום מצוה ע"י פרישה. ושאני הא מהדיון של הגרע"א לענין מתעסק שאם נאמר שאין כאן עבירה, ל"ש לדון שע"י שיוודעו זה יתהפך לעבירה, ולכשיפרוש הימנה יקיים מצות פרישה, כי לכשיודע יהיה לכל הפעולה משמעות חדשה שעכשיו אינה קיימת כלל. משא"כ כשעובר באונס, ולעוסק בפועל במעשה העבירה, וע"י שיוודעוהו יפרוש ממה שעושה **עכשו** ונמצא מקיים מצוה.

אי"כ נראה פשוט שגם לנתיבות יש להודיע לחברו כשעובר אדרבנן בשוגג, ואפילו כשעובר **באונס גמור** דלא הו"ל למידע, מ"מ מצוה לומר לו. אלא שזהו רק אם יודע שיפרוש ע"י וממילא יקיים מצות פרישה. משא"כ אם יודע שלא יפרוש, כי אז לא זו בלבד שאין מצוה להודיעו, כי אדרבא נראה **שעובר על לפני עוור**, כי עכשו שהוא שוגג או אונס אינו עובר עבירה כלל. משא"כ לכשיודעו ויעבור, נמצא שבהודעתו זו **הכשילו** במעשה עבירה.

ומעתה להכריז בצבור על איסור הטלטול, שמצד הדין כולם אנוסים, כי יש להעמיד העירוב בחזקתו, בפרט אם בדקוהו בערב שבת כפי הנהוג, אי"כ אין בזה מצוה לאפרושי מאיסורא, רק מגדר גמילות חסד. אכן זהו רק כלפי אלה שישמעו, משא"כ כלפי אלה שיעברו לתאבון, הרי כלפיהם עוברים בהודעה זו על לפני"ע. נמצא שזוהי מצות גמ"ח הבאה בעבירה שאינה מצוה כלל. ושאני מהא דהתשב"ץ שיש חיוב להפריש **כולם** מדיני תוכחה, כיון שעוברים בשוגג הקרוב למזיד, ואז יש מקום לסברתו להתחשב עם הרוב. משא"כ בניד"ד שאין כאן אלא ענין של גמ"ח. ויש לדון בזה גם מצד מאי חזית, שנעדיף את הגמ"ח של הללו שישמעו על הגמ"ח של האחרים שדוקא יכשלו ע"י, וכל כה"ג ודאי שב ואל תעשה עדיף. אך אי"כ לזה כי יש כאן ממש איסור של לפני"ע. וממילא אין נפ"מ אם הם מרובים או מועטים.

וחתני היקר הרב ר' עמנואל נ"י העיר לי שנידון השאלה הוא ממש כהא דשאלת הגרע"א במתעסק שהרי כיון שאינם יודעים מקלקול העירוב מחזיקים המקום כולו בחזקת רה"י, וא"כ בטלטולם ה"ז כנתכונן לחתוך התלוש ונמצא מחובר, שלדעת המקו"ח הנ"ל אין כאן משום לתא דמלאכת עבירה כלל ואי"כ להפרישו. ונמצא שמיתלי תלי בפלוגתא דהחות דעת עם הגרע"א, ויש למיזל לקולא, בדבר דרבנן. וע"י שבועות י"ט. ד"ה פרט, וצע"ב. אולם אי"כ לזה, שהוא אונס ממש וכנ"ל, כיון דלא הו"ל למידע.

אכן נראה, שמ"מ מהראוי להודיע בצנעה לאלה שיוודעין ומכירים בהם שישמחו על שגילו את אזנם ויוכלו להיות בגדר ישב ולא עבר עבירה. אלא שיש לעשות זאת כאמור בצורה שקטה ומחושבת, שלא יגרום הדבר לקטרוג ולרושם שרוצים לפלג את הצבור לשני מחנות. והחכם עיניו בראשו ועשה כחכמתו. והנלענ"ד כתבת.

סימן לח: לענין טעויות בשיעורים.

א.

יומא ע"ג: , אסור, ענוש כרת הוא? אר"א ואיתימא ע"י לא נצרכא אלא לח"ש. הניחא למ"ד ח"ש אסור מה"ת אלא למ"ד ח"ש מותר מה"ת מא"ל ?

וברש"י שם: ח"ש כלומר פחות מכשיעור. וכתבו המפרשים הא דלא פירש בכל שהוא, כי במשנה הרי נאמר 'אסור באכילה ואין אכילה בפחות מכזית, אי"כ הא דמוקי למתניי בח"ש היינו ע"כ בדאיכא כזית אלא שהוא ח"ש לגבי חיוב יוהכ"פ שהוא בככותבת (והא דבמשנה עצמה נקט בשיעור של זית, י"ל דלרבנותא נקט שאעפ"י שבשאר איסורי תורה בכה"ג חייב, ביוהכ"פ אי"כ אלא איסור גרידא). ולכאורה קשה דהנה לקמן פ'. איתא אר"א האוכל

חלב בזה"ז צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא בי"ד אחר וירבה בשיעורים. מאי ירבה בשיעורים אי נימא דמחייב קרבן אכזית קטן והתניא אשר לא תיעשנה וכו' השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו וכו'.

חזינן מסוגיא זו שיש חשש שצריך להעלותו על הדעת, שמא שיעורים אלה שמקובלים בידינו אינם נכונים, והם גדולים או קטנים ממה שיקבע בי"ד שיקום אח"כ. וא"כ לגבי מה שאוכלים עכשו, והוא לפ"מ שנקוט עכשו פחות מכשיעור, מ"מ יש לחשוש שבי"ד אחר יגלה שזוהי טעות ולמעשה יש כאן כשיעור, ויתברר שזה באמת באיסור עמד, אלא דקרבן לא מיחייב בכה"ג, מפני שלזה יש תנאי של שב מידיעתה אבל איסור עשה עכ"פ, א"כ מאי קשיא ליה לגמרא לפי ר"ל, הן אמנם ס"ל לר"ל שח"ש מותר, אולם הרי אכתי לא יצאנו מידי ספק שמא שיעור זה שאנו חושבים אותו לחוש הוא אליבא דאמת שיעור שלם, א"כ אסור לאכול אותו עכשו מצד ספק זה.

ב.

ואין לתרץ דחשש זה לא אמרו אלא לענין שיעור איסורים שהוא בכזית, דזה אינו מסברא אלא מקבלה למשה מסיני, ובה"ז י"ל שיתברר שיש למדוד לפי זית יותר קטן או יותר גדול. משא"כ לענין שיעור יוהכ"פ בככותבת שהוא מצד יתובי דעתיה, וקים להו לרבנן דבשיעור זה של כותבת הנקוטה בידינו דעתו מתיישבת ולא בפחות, כיון שהוא דבר התלוי באומדן הדעת והבירור שנתברר להם לחכמים, שוב אין חשש שיבא בי"ד אחר וישנה, דמהיכי תיתי להעלות על הדעת, שהאומדנא שאמדו חז"ל מתוך בירור מדוקדק הוא בטעות. דהרי ע"ז פריך בגמרא מהא שר"ל לענין הנשבע שלא יאכל נבילות וטריפות, ויוצא דהמקשה נקט שגם שם מותר לאכול לר"ל פחות מכשיעור, ואמאי, הרי התם ודאי יש לו לר"ל להודות לאיסור עכ"פ מצד החשש שיקום בי"ד ויקטין השיעורים. ולכאורה היה נראה לומר דכיון דהשיעורים נקוטים בידינו מכח הוראת בי"ד ע"ז נאמר 'אל השופט אשר יהיה בימים ההם', ממילא גם אם תשתנה ההלכה אח"כ ע"י שיקום בי"ד וישנה השיעורים אין זה נוגע אלא לענין מכאן ולהבא אבל לא למפרע. וכן ראיתי שתירץ ברש"י (להלן פ') על מה שנשאל מאת חכ"א למה לא נחמיר לענין אכילת מצה בליל פסח וכל כיו"ב לאכול יותר מהשיעור שבידינו לכזית, שמא יקום בי"ד אחר וירבה בשיעורים. ותירץ ג"כ כנ"ל. וכי עוד וז"ל: אך אם יביא הקרבן על אכילת כזית בזמן שתתחדש הלכה על שיעור גדול אז ודאי הוי חולין בעזרה. ועוד דאז יחיו גם בי"ד הראשון ויחזרו בהם, עכ"ל.

ולעני"ד דבריו האחרונים אינם מספיקים, מאחר דנקטינן דהפסק של הבי"ד הראשון נשאר קיים כל עוד שלא היתה הוראה אחרת מטעם בי"ד שלאח"כ, וגם כשיוצאת הוראה חדשה אינה אלא במה שנוגע מכאן ולהבא, א"כ עלינו לדון גם על הקרבן בהתאם לזמן האכילה, וכיון שאכל בזמן שהיה בזה דין שיעור נתחייב בקרבן, שהרי אין לומר דהשתא נתגלה שהיה טעות שהרי למה שנוגע לאותה שעה לא נתבטל הפסק הראשון. ומה שממשיך עוד "דאז יחיו בי"ד ראשון ויחזרו בהם", והיינו שבכה"ג מבטלים הוראתם הראשונה ומשוי לה לטעות, א"כ הרי קושיא זו קימא לענין הכזית של אכילת מצה, שאם יחזרו בהם בי"ד ראשון הוראתם הקודמת נתבטלה, ונמצא שלא קיימו מצות אכילת המצה. וכן קשה מה שהקשינו כיון שיש מקום לחשש זה, הרי כל ח"ש בספק הוא עומד שמא יקום בי"ד וישנה בשיעורים ועמהם גם בי"ד ראשון שיחיה ויחזור בו, ויתברר למפרע שהיה איסור.

ג.

בסוגיא הנ"ל דף פ' האריך המל"מ פ"ב משגגות ה"ב ופ"ב ה"א ושאל כמה קושיות: א' בשגג בשיעורים הרי יש לחייבו חטאת אפילו אם היה עפ"י הוראת בי"ד למאי דקיי"ל שגג בהוראת בי"ד חייב (ר"מ פ"ב משגגות), א"כ גם בשגג נוסף על זה גם, והחליף חלב בשומן יהא חייב, דמ"ל שגגה אחת מ"ל שתי שגגות, ולמה פטרוהו בגמרא מחמת שאינו שב מידיעתו. ב' למה דאוקי לה לפי הס"ד דהשוגג היה שלא ידע שהוא חלב, הרי שפיר מצי לאשכוחי דטעה בשיעורים גרידא וידע שזה חלב. ג' איך נפטור באכל ח"ש מצד אינו שב מידיעתו, והיינו שסמך עצמו על הוראת בי"ד, הרי אין הוראת בי"ד יכולה לפטור אלא בהורו לעשות, וכאן שגם לפי הוראתם ה"ז אסור מצד ח"ש א"כ אין כאן הוראה לעשות. ותירץ כל הנ"ל עפ"י שמחדש שאעפ"י שתנאים רבים צריכים שיפטר היחיד ומכללם שיעשו כל הקהל או רובם "היינו דוקא בב"ד שהורה דבר אחד שלא נתפשט בישראל, אבל דבר שנתפשט בכל ישראל והחכמים ראשונים גם אחרונים ס"ל הכי, אף שיבנה ביהמ"ק ותתחדש הלכה באופן אחר, פשיטא שכל מי שעשה על פיהם פטור וא"צ בזה לתנאים וכו'". הנה זה חידוש גדול שחידש מדעתו הגדולה, אולם כמה קשה לחדש דבר מעין זה שאין לו מקור מפורש, רק מכח הקושיות שהקשה.

ולכאורה א"א להסביר זאת אלא ע"י שנאמר שזה כאונס מיחשב, אולם כבר הוכיח הנוב"י ויובא להלן שאונס שמחמת טעות אינו פוטר. וראיתי בתשובה הנ"ל של הנוב"י הגהה מבן המחבר הוא ניהו הגר"ש לנדא זצ"ל שהביא החלקת מחוקק סי' י"ז ס"ק ע"ד שרצה להוכיח דמה שנאמר במשנה ריש הא"ר נשאת עפ"י בי"ד היינו בי"ד הגדול של ע"א, שאין דין לפטור העושה עפ"י הוראת בי"ד אלא כשהיה עפ"י בי"ד של ע"א. והעיר עליו שלא ראה התוס' בהוריות שכתבו בפירוש דהאי בי"ד אינו סנהדרי הגדולה. ובהסבר הדבר כ' דהכא הוי הוראה שיצאה מכלל חכמי ישראל כי היא מפורשת במשנה, וחכמי המשנה קבלו הוראה זו מדורות קודמים עד סנהדרין, וכל בי"ד של ג' המתירים האשה הם שלוחים מכל חכמי המשנה ופשטה הוראה בכל דור ודור. ומעתה אשה הנשאת עפ"י בי"ד של ג' היא כנשאת עפ"י הוראת כל עדת ישראל. "וכעין זה כ' המל"מ וכו' דאם אכל כזית קטן מחלב, דאף שיבנה ביהמ"ק ותתחדש ההלכה שעל כזית קטן חייב כרת, אינו מביא קרבן. דהוי כתולה עצמו בהוראת בי"ד והוא עדיף מהוראת בי"ד משום שנתפשט בכל ישראל וכו'".

מה שתמה על הח"מ אני בעניי תמה עליו, כי הרואה יראה שכל דבריו של הח"מ סובבים להוכיח דלא בעי היתר בי"ד להנשא עפ"י ע"א, והיינו לענין א"א בהכחשה, להחשב כבאו בזא"ז, ובלי הכחשה ודאי דא"צ בי"ד אלא לקבלת העדות כדי שלא יוכלו לחזור בהם עיי"ש. וע"ז הביא הא דלשון בי"ד דמתני' לאו כולהו בהדא מחתא "דהא קתני סיפא ניסת עפ"י בי"ד וכו' ובי"ד זה היינו בי"ד הגדול וכו' והוראת בי"ד הגדול אין צריכה שתעמוד לפניכם

וכוללת קרובים ורחוקים וכו'. אי"כ הרי שפתיו ברור מללו, לפי"מ שסובב להוכיח דלי"צ אפילו בי"ד של ג' להתיר דמה דמסיים במתניי שעפ"י ע"א היינו ברשות בי"ד, היינו הרשות הכללית שניתנה ע"י בי"ד הגדול להתיר אשה בכה"ג, וכמו שמסיק דהוראת בי"ד הגדול "א"י"צ שתעמוד לפניהם וכוללת קרובים ורחוקים". הרי בפירוש דג"כ נוקט כהגהה, שמ"ש במתניי שהיו נשאת ברשות בי"ד, היינו מצד הרשות הכללית הניתנה ע"י בי"ד הגדול בשעתו להורות כן, והם המתירים ולא כל בי"ד במקומו.

אכן מה שמסת"ע מדברי המל"מ, דלפי"ז היה אפשר למר שמכאן מקור לדברי המל"מ וחידושו, תמוה בעני ביותר, כי אדרבא מכאן תיובתא להמל"מ, שאם כדבריו שבפשטה הוראה בכל ישראל אי"צ לכל משפטי התנאים לפטור היחיד, וגם אם לא עשו רבים כהוראתם, לפי פרטי הדינים המפורשים בהוריות מ"מ פטור אליבא דכו"ע, אי"כ איך בעו לתלות בגמרא יבמות צ"ב הא דפטר מתניי מקרבן מצד יחיד שעשה בהוראת בי"ד, ור"א דחולק אמתניי הוא משום דסבר יחיד שעשה בהוראת בי"ד פטור (אלא דדחה זאת מצד לישנא דר"א דלא משמע מצד זה פליג אלא מצד דמיחשב ליה כטעות), והרי לפי הנ"ל בנידון זה אינו שייך למחלוקת הכללית של יחיד שעשה וכו', כיון שפשטה הוראה בכל ישראל. ולפרש כונת הגמרא "ודלמא קסבר ר"א וכו'", דהיינו אולי ר"א הוא דפליג אחידושו של המל"מ וס"ל דגם בפשטה הוראה צריך לתנאים של כל ישראל לפטור היחיד, זה ודאי דוחק רב ואינו במשמעות הלשון, וגם מהי"ת לחדש בדברי ר"א סברא, שבפשיטות נקוט כנגדה. סוף דבר חידושו של המל"מ צע"ג מסוגיא זו. (וע"ע מל"מ פי"ד משגגות ה"ג, ואילו ה"י מפרש כפי שרצינו לומר דר"א דפליג, אי"כ הרי דברי הרמב"ם מיושבים מאד, כי אליבא דאמת אין לחייב מצד שהוא יחיד שעשה ולא רוב ישראל, כיון דפשטה הוראה בכל ישראל גם יחיד שעשה פטור, ע"כ הוצרך לטעם אחר מצד שזו הוראה בטעות. וכנראה דס"ל להמל"מ דהא לא מיקרי פשטה הוראה, שזה תלוי בקבלת העד ע"י בי"ד, ומ"מ אין סברה זו נראית, וצ"ע).

ובסי גבורות ארי ג"כ התקשה בהנ"ל, ובהשמטות כתב לתרץ ג"כ עפ"י דרכו של הרש"ש שהו"ל והו"ד בסי קובץ שיעורים (עמ' קד) דאפילו אם יבא בי"ד אחרון ויחלוק על הראשון מ"מ לא נתבטלו דברי בי"ד ראשון למפרע אלא מכאן ולהבא, וע"כ אין שב מידיעתו קרינן ביה דבשעת אכילתו היה הדין כבי"ד הראשון שהוא פחות מכשיעור. וע"ז הקשה הגר"א וסרמן הי"ד בסי הנ"ל, שא"כ למה צריך להא דאין שב מידיעתו, ת"ל דבאמת לא אכל אלא ח"ש לפי הפס"ד של אותה שעה, שלא נתבטל גם עכשו למפרע. והג"י הנ"ל מתרץ בזה שדין "השופט אשר יהיה בימים ההם" לא נאמר אלא לזה שנוהג עפ"י הפסק שלהם. משא"כ בניד"ד שנתחלף לו בין חלב לשומן, וזה שאכל לא מצד הפסק שלהם שזה ח"ש אכל, כי אם מפני שהיה סבור מזה שומן, אז אם כלפי שמיא גליא שזה הלב היה מקום לחייבו, כיון שלא מצד שאמרה תורה לילך אחר הוראתם אכל, ולזה צריך הפטור מצד שא"י"ש מידיעתו.

ולדידי אכתי לא נתיישב: א' כיון דהפטור הוא מצד שבאותה שעה שהורו בי"ד כך היא ההלכה בודאות, מה בכך שהוא לא ידע, הרי אין זה תלוי בידיעתו אלא בכח ההוראה שבי"ד קבעו שזהו פחות משיעור, שאז הוא דין התורה, והקמי שמיא לא קובע שבביל ישראל את ההלכה: ב' כיון שכל עיקר מה שעלינו ללכת לפי פסק בי"ד הגדול הוא משום שבשבילנו לא קובעת אלא האמת, כפי שהיא מובנת באותה שעה ע"י בי"ד הגדול, אי"כ גם כשיבנה ביהמ"ק ובי"ד דאז יחדשו שיעור אחר מאשר בי"ד שבימינו, ג"כ אין לנו שום ראיה שזוהי האמת של קמי שמיא, אלא שבשבילנו לא קובעת כלל אלא האמת של ביה"ד. וזה שייך על מעשה שנעשה לאחר הוראתם שזהו השיעור, אבל בנידון שלנו, שאנו באים לחייב על מה שאכל בשעת הוראת בי"ד הקודם שאמר שאין כאן שיעור, איך נבא לחייבו מפני שכלפי שמיא היה גליא גם באותה שעה שהיה שם שיעור חלב, וכי מהיכן לנו מה שכלפי שמיא גליא, שמא אדרבא בי"ד הקודם דוקא כיונו האמת לאמתה ולא בי"ד זה שאח"כ. ויתכן הרי שיבא עוד בי"ד ושוב יחזור בו מהוראה החדשה של בי"ד ויקיים הוראה ראשונה.

ד.

בדין יחיד שעשה עפ"י הוראת בי"ד דקיי"ל דחייב, וכן בהא דאמרו ר"פ האשה רבה שאם נשאת עפ"י שני עדים ובא בעלה תצא וחייבת בקרבן, הקשה בנוב"י תניי (יו"ד סי' צו) ואמאי הרי אין לך אונס גדול מהללו, שמצווה ועומד לשמוע בקול בי"ד הגדול, וכן בהא שיש שני עדים שאמרו מת בעלה. ומת"ר הנוב"י שאין אונס פטור מקרבן אלא כשאינו נובע מטעות, אבל אם הוא נובע מטעות, כגון בהא דשני עדים שהטעו הבי"ד, או בבי"ד שטעו בדין, האונס של העושה על פיהם נובע מטעות, אין זה פטור מחטאת. משא"כ ביבמה שנתבמה לאחר ג' חדשים ונתברר אח"כ שהיא מעוברת פטורה מן הקרבן (יבמות ר"פ החולץ דעה ונמצאת) "כיון שעפ"י דין היה מותר לייבמה, שרוב נשים עוברין ניכר לשליש הימים, והרי התורה אמרה אחרי רבים להטות וכו'", עכ"ל.

ודבריו טעונים הבנה, מ"ש דין שאמרה תורה אחרי רבים להטות ממה שאמרה עפ"י שנים עדים יקום דבר, או מה שאמרה אל השופט אשר יהיה בימים ההם, בכל אלה יש דין ללכת אחריהם ובכל אלה גם יחד, נתברר אח"כ שהיה כאן טעות, וצ"ע לכאורה.

והנראה בזה עפ"י שתי"ר בשיט"מ לענין קפץ אחד מן המנויים לתוכן כולם פטורים (ב"מ ו') שהקשו התוס' שם אמאי לא נימא שבטל ברוב. ומת"ר בשט"מ דדין רוב אינו ודאי שהרי אין אתה יכול להכחיש שיש כאן גם אחד שהוא מן המנויים, אלא הוא ספק כזה שהתורה התירתו, וזה אינו שייך במעשר בהמה שאמרה תורה עשירי ודאי ולא עשירי ספק, שגם באיכא רוב מידי ספק לא יצא. עפ"י"ז נראה לחלק בין הליכה אחרי עדים מה"ת לבין הליכה אחר הרוב, כי בהליכה אחרי הרוב שאמרה תורה, אי אפשר לומר שהתורה קבעה שודאי כאן מהרוב, שהרי אי אפשר להתעלם מהמציאות, והרי במציאות קיים גם מיעוט, והאיך יכול אני לקבוע הברור שזהו מהרוב, אע"כ הוא היתר התורה, שאמרה תורה שספק כזה שהרוב נוטה לצד היתר הוא מותר, וכיון שכן, גם אם אח"כ נתברר שהיא לא מהרוב אין לחייבה בחטאת, שהרי גם קודם היה ידוע מאפשרות כזאת, אלא שהיה היתר התורה, וכיון שהיה כאן היתר התורה, גם כשנתברר שהיא מהמיעוט, הרי היא פטורה. משא"כ בעדים, שאמרה תורה ללכת אחריהם, אין זה מפני שהתורה מתירה ספק כזה, אלא שהתורה אמרה שבשני עדים אין אנו צריכים לראות את זה כספק,

אלא וודאי כדבריהם. נמצא שכאן לא היתה הוראת היתר של התורה אלא **קביעת עובדא**, שכאן אין צריך כלל להיתר, אלא היא מותרת ועומדת מפני שבעלה באמת מת. וע"כ אם עכשו נתברר שזה טעות, חיבת בחטאת, כי כחידושו של הנוב"י אין אונס הנובע מטעות פוטר, משא"כ ברוב נשים וכו' היה היתר התורה לינשא, על כן היא פטורה גם אם נתגלה שהיה טעות, כי עכ"פ היא עפ"י היתר התורה נהגה.

ה.

עפ"י נראה לבאר המחלוקת אם יחיד שעשה עפ"י הוראת בי"ד חייב או פטור, דתלי בהא. דהנה קודם כשהיה פס"ד של בי"ד שחלב מותר היה זה ודאי היתר התורה וכנ"ל, ואפילו אם כלפי שמיא גליא שטעו אין זה מעלה ומוריד כלום כי לא בשמים היא. אכן אח"כ כשנתגלה להם שטעו, והם חוזרים בהם יש להסתפק, אם פירוש הדברים שהם מעתה **עוקרים** את כל הפסק שלהם, והוא כאילו לא היה כלל, כי עוקרים זאת מלמפרע. או שנאמר, שהפסק הקודם בעינו עומד עד לשעת החזרה, ורק לענין מכאן ולהבא הוא נעקר. ובזה הוא שנחלקו, דמ"ד פטור סובר כצד הב', ע"כ פטור, כי מה שאכל היה עפ"י פסק בי"ד. ומ"ד חייב סובר שעכשו מאחר שנתגלה להם שטעו שויהו למפרע לפסק שלהם בטל ומבוטל, וא"כ מה שאכל הי"ז כנובע מטעות, וע"כ חייב בחטאת.

וכל זה שייך אם בי"ד הקודם הוא שחוזר בו מהוראתו. משא"כ כשקם בי"ד אחר ומבטל ההוראה הקודמת, ובי"ד הראשון לא חזר בו ולא ביטל דעתו הקודמת, נהי דעלינו עכשו לשמוע לבי"ד זה כי ע"ז נאמר אשר יהיה בימים ההם, מ"מ הפסק הקודם לאותה שעה לא נתבטל, שהרי אז היה על ישראל הדין לשמוע לפסק דינו של אותו בי"ד, ובי"ד ההוא הרי לא חזר בו, בכדי שנאמר שנתבטל הפסק הקודם כאילו לא היה ולא היה כאן אלא אונס שבא מחמת טעות וכנ"ל.

אכן נ"ל, דאעפ"י דאין בהוראת בי"ד החדש משום ביטול למפרע, אין זה אלא במה שנוגע לשעבר, **אבל במה שנוגע כלפי העתיד** אנו דנים פסק ראשון כמוטעה למפרע, כי הסמכות שנתנה תורה לכל בי"ד ל"בימים ההם" היא סמכות מוחלטת, גם לקבוע את הפסק הקודם כטעות. וראיה לדבר נראה, מהא דפסק הרמב"ם לענין קידוש החודש, שאם לא באו עדים בזמנו, ונתעבר החודש ושוב באו אחרי כמה ימים, שאם עדותם מתקבלת חוזרים ומונים לאותו חודש מיום שלושים (פ"ג מקדוה"ח הט"ז). וכו' הרמב"ם שם שלענין חודש ניסן ותשרי אם באו לפני חצי החודש, לכל הדעות מקבלים אותם ואין מאיימים עליהם לבטל עדותם, כדי שיתקדש המועד בזמנו הראוי. ועמד במנ"י"ח (מצ' ד') שהרי בתשרי יתברר ע"ז שיקדשו למפרע יום השלשים שלא עשו בזמנו ר"ה ויוה"כ, ולא הקריבו הקרבנות במועד. ותיירץ דכיון דנאמר בקרא, אתם' אפילו מוטעים, נמצא שבאותה שעה שקבעו המועדות עפ"י"מ שלא באו אז עדים והיה מעובר, כדין קבעו, וגם עכשו אין זה נעקר כלפי אותה שעה.

והנה מה שנקבע מכאן ולהבא המועד לפי זמן הראיה, צ"ל בע"כ שהוא ממה שנתקדש **למפרע** החודש ביום השלושים, שהרי אין בי"ד מקדשין המועדות אלא ע"י קידוש החודש, וכמפורש ברמב"ם הנ"ל: מקדשין אותו וחוזרין ומונין לאותו חודש מיום שלשים, א"כ הרי זה סותר זא"ז, שבע"כ יש כאן עקירה מלמפרע, והאיך נאמר שמי"מ עשו ר"ה ויוה"כ במועד. ע"כ אתה אומר, שבמה שנוגע **לשעבר**, אנו אומרים 'אתם אפילו מוטעים' והיה מעובר, והכל נעשה כהלכה, ומכל מקום ביחס **להבא** אני **עוקר** את הראש חודש מיום השלשים ואחד, ומקדש את יום השלשים. וא"כ ה"ה לניד"ד שג"כ נתרבה כח בי"ד שהוראתם הוראה, וכח זה עצמו נתרבה גם לבי"ד שקם אחריהם וחולק על דבריהם, שלגבי מה שנוגע לשעבר פסק בי"ד הקודם קיים ואין זה טעות, ברם במה שנוגע **להבא** אנו רואים את **הפסק לשעבר כמוטעה**, מאחר שבי"ד של עכשו רואה בזה טעות.

ומעתה אי"ש דלענין הבאת או אי הבאת קרבן שזה נוגע לענין להבא, בזה הפסק הנוכחי עוקר הפסק הקודם למפרע, וע"כ למרות שנתחייב מקודם בקרבן לפי שיעורי בי"ד הקודם, עכשו שנשתנה השיעור הרי הוא הופך את השיעור הקודם לח"ש והוי חולין בעזרה, וכן להיפך, אם לפי הפסק הנוכחי זהו כשיעור יש מקום לומר שחייב אילולי מצד שאינו שב מידיעתו.

וכל זה במה שנוגע לקרבן שענינו שייך להבא, משא"כ בשאלה אי קיים המצוה או אם עבר עבירה, הדיון מתרכז רק **לאותה שעה** של העשיה, ולגבי אותה שעה ודאי שההוראה הראשונה אינה מתבטלת גם **אח"כ**, למרות שבי"ד זה קובע שבי"ד ראשון טעה, הוראה ראשונה שרירה וקיימת לגבי אותה שעה. ומתורץ מה שהקשינו, דלענין ח"ש, כיון שלפי בי"ד שבימינו זהו ח"ש ולא שיעור שלם, לא יהא כח בידי אף בי"ד לשנות זאת, וממילא אין מקום לאסור מחמת חשש שמא בי"ד אח"כ ישנה, וכמו שתירץ הרש"ש לענין מעשה המצוה, שגם הוא לא יתבטל למפרע, ומצוה שקיימו אינה בטילה, ע"י שום בי"ד מאוחר שישנה השיעורים.

סימן לט: הוראה או טעות

א.

כתב הרמב"ם (פ"ד משגגות ה"ג) הורו בי"ד שיצא השבת וכו' וכן אם התירו בי"ד א"א להנשא לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה ואח"כ בא בעלה אין זו הוראה אלא טעות, והאשה ובעלה האחרון חייבין חטאת על שגגתן. ובלח"מ שם (פ"ה ה"ה) וכן המל"מ על אתר תמהו למה לו לרמב"ם טעם זה לחייב חטאת מצד שאין זו הוראה, הרי עד כאן לא הוצרכו לטעם זה בגמרא (יבמות צ"ב) אלא למ"ד יחיד שעשה עפ"י הוראת בי"ד פטור. אבל לפ"מ שהרמב"ם פסק להלכה דיחיד שעשה בהוראת בי"ד חייב, הרי הוא חייב גם אם זו הוראה, כיון דלי"ש בהא רוב ישראל.